

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

مشخصات گزارش

تهیه و تدوین:
موسی بیات

ناظر علمی:
محمد حسین معماریان

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۹/۱۵

شماره مسلسل:
۲۷۰۱۸۵۶۷

دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ

بررسی امکان برخورداری فرهنگیان از مزایای حساب پس انداز کارکنان دولت (پیشنهاد اصلاح ماده (۷) قانون تشکیل حساب پس انداز کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۶)

مقدمه

ارتقای وضعیت معیشتی کارکنان، رفع دغدغه‌های رفاهی به‌ویژه افزایش قدرت مالی دوران بازنشستگی آنها یکی از امور مهمی است که مورد توجه قانونگذار و سیاستگذاران بوده و برای این مهم، راهبردها و اقداماتی را اتخاذ نموده است. یکی از این موارد، تشکیل صندوق یا حسابی با عناوین اندوخته، ذخیره یا پس انداز برای کارکنان دولت بود، به این نحو که درصدی از حقوق و مزایای کارکنان کسر شده و به حساب تعیین شده واریز می‌شود و دولت نیز به‌عنوان کمک، معادل واریزی کارکنان را به آن حساب واریز می‌کند. وجوه حاصل از هر دو واریزی و سود ناشی از سرمایه‌گذاری آن در پایان دوره خدمتی کارکنان به حساب آنان واریز می‌شود. دو نمونه از این اقدامات می‌توان صندوق ذخیره فرهنگیان و حساب پس انداز کارکنان دولت را نام برد.

بیان مسئله

مطابق تبصره «۶۳» قانون برنامه دوم توسعه مصوب سال ۱۳۷۳، وزارت آموزش و پرورش موظف به تأسیس صندوق ذخیره فرهنگیان شد. براساس این تبصره فرهنگیان مجاز شدند ماهیانه حداکثر تا مبلغ ۵ درصد حقوق و مزایای خود را به حساب صندوق واریز نمایند و دولت نیز موظف شد همه ساله معادل مبلغ فوق را که به همین منظور در بودجه سالیانه منظور می‌گردد به صندوق مزبور واریز نماید. سهم‌الشرکه فرهنگیان در هنگام بازنشستگی و از کارافتادگی و یا بازخریدی به آنان و در صورت فوت به وراثت آنان مسترد می‌گردد. این حکم در قوانین برنامه توسعه سوم، چهارم و ششم نیز تنفیذ شد و هر ساله معادل واریزی فرهنگیان به صندوق ذخیره به‌عنوان سهم واریزی دولت و تکلیف دولت در قوانین بودجه سالیانه منظور می‌شود.

حساب پس‌انداز کارکنان دولت نیز سه سال بعد از تصویب تبصره «۶۳» قانون برنامه دوم توسعه مبنی بر تشکیل صندوق ذخیره فرهنگیان، براساس قانون تشکیل حساب پس‌انداز کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۶ ایجاد شد. مطابق ماده (۱) این قانون، به دولت اجازه داد شد به منظور تشویق پس‌انداز و حمایت از کارکنان دولت از طریق تأمین اندوخته و بنابر درخواست هر یک از مستخدمین شاغل، حساب سپرده ثابت خاصی تحت عنوان حساب پس‌انداز سهم مستخدم نزد یکی از بانک‌ها به نام او افتتاح کند و همه‌ماهه برابر (۳۵ درصد) حداقل حقوق مبنای جدول موضوع ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت را به‌عنوان پس‌انداز سهم مستخدم از دریافتی او کسر و به حساب مزبور واریز نماید و هر ماه برابر ۱۰۰ درصد سهم پس‌انداز هر مستخدم موضوع این قانون از محل اعتبارات پرسنلی دستگاه مربوط حسب مورد به‌عنوان پس‌انداز سهم دولت یا شرکت دولتی به حساب سپرده جداگانه‌ای به نام مستخدم واریز کند. سود علی‌الحساب هر دو واریزی نیز به همان حساب واریز می‌شود.

دو مورد مذکور از اقدامات قانونگذار و دولت با هدف ارتقای قدرت خرید کارکنان به‌ویژه در دوران بازنشستگی است که هر دو مورد هم اکنون جاری بوده و بخش عمده‌ای از کارکنان دولت از مزایای آنها استفاده می‌کنند.

با توجه به تقدم تشکیل صندوق ذخیره فرهنگیان، با ایجاد حساب پس‌انداز کارکنان دولت این سؤال پیش می‌آید که وضعیت کارکنان عضو صندوق ذخیره فرهنگیان چه خواهد شد؟ آیا عضو صندوق ذخیره فرهنگیان باقی خواهند ماند؟ آیا می‌توانند هم‌زمان از مزایای صندوق ذخیره و حساب پس‌انداز کارکنان دولت بهره‌مند شوند؟ چه مانعی بر سر راه جابجایی عضویت به حساب پس‌انداز کارکنان دولت وجود دارد؟

پاسخ این پرسش‌ها را قانون حساب پس‌انداز کارکنان دولت به این نحو مشخص کرده است مطابق ماده (۷) آن تعداد از وزارخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی که دارای صندوق پس‌انداز یا عناوین مشابه هستند در صورتی می‌توانند از مقررات و تسهیلات مقرر در این قانون بهره‌مند شوند که نسبت به انحلال صندوق مربوطه اقدام و سهم مستخدم و دولت و یا شرکت دولتی را به ترتیب و تفکیک در حساب‌های پس‌انداز سهم مستخدم و سهم دولت و یا شرکت دولتی موضوع بندهای «الف» و «ب» ماده (۱) قانون مذکور واریز نماید.

براساس ماده (۷) مذکور کارکنان دولت هم‌زمان نمی‌توانند عضو صندوق‌های ذخیره یا اندوخته دستگاه و حساب پس‌انداز کارکنان دولت باشند بلکه زمانی می‌توانند از مزایای حساب پس‌انداز استفاده کنند که دستگاه اجرایی صندوق ذخیره یا اندوخته منحل کند. برداشت دیگر از ماده (۷) مذکور این است که کارکنان یک دستگاه مستقل از اراده و اقدام آن دستگاه در انحلال صندوق ذخیره یا اندوخته را نمی‌توانند رأساً از مزایای حساب پس‌انداز کارکنان استفاده کنند.

ترجمه عملیاتی و اجرایی ماده (۷) مذکور در وزارت آموزش و پرورش معطوف به عضویت در صندوق ذخیره فرهنگیان به این نحو است که از ابتدای تشکیل صندوق ذخیره فرهنگیان وابسته به وزارت آموزش و پرورش همواره درصدی از کارکنان آن وزارتخانه عضو صندوق ذخیره نبوده‌اند و هر چه جلوتر آمده‌ایم ضریب نفوذ این صندوق میان فرهنگیان کاهش یافته است به نحوی که در سال مالی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ ضریب نفوذ صندوق ذخیره فرهنگیان حدود ۹۰ درصد بوده است و این نرخ در سال مالی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به ۷۲ درصد کاهش یافته است و به‌علت محدودیت ماده (۷) مذکور، ۲۸ درصد فرهنگیان (غیر عضو صندوق) نمی‌توانند از مزایای حساب پس‌انداز کارکنان دولت استفاده کنند. شرح عضویت فرهنگیان در جدول زیر آمده است.

جدول ۱۲. جدول ضریب نفوذ از ابتدای تأسیس تا ۱۳۹۷/۰۶/۳۱

ردیف	سال مالی	تعداد کل فرهنگیان	تعداد اعضای مؤسسه (انتهای سال مالی)	ضریب نفوذ (درصد)
۱	۱۳۷۵-۱۳۷۴	۸۸۳۲۰۱	۲۲۶۱۸۳	۲۶
۲	۱۳۸۰-۱۳۷۹	۱۰۷۹۹۸۸	۵۰۴۶۶۰	۴۷
۳	۱۳۸۵-۱۳۸۴	۱۰۹۴۱۸۷	۸۲۱۶۹۵	۷۵
۴	۱۳۹۰-۱۳۸۹	۹۸۳۴۴۷	۷۲۹۴۲۳	۷۴
۵	۱۳۹۴-۱۳۹۳	۱۰۰۶۱۰۸	۹۰۸۸۶۴	۹۰
۶	۱۳۹۵-۱۳۹۴	۱۰۰۳۲۰۷	۸۸۷۸۵۵	۸۹
۷	۱۳۹۶-۱۳۹۵	۹۶۸۳۲۷	۸۴۱۸۴۶	۸۷
۸	۱۳۹۷-۱۳۹۶	۹۴۳۵۵۱	۸۱۰۷۳۹	۸۵
۹	۱۳۹۸-۱۳۹۷	۹۳۹,۹۶۹	۷۷۰۷۷۵	۸۲
۱۰	۱۴۰۱-۱۴۰۰	۹۶۲,۶۰۲	۶۹۳,۴۳۰	۷۲

مأخذ: سالنامه‌های آماری وزارت آموزش و پرورش و مکاتبه شماره ۷۰۰/۱۱۶۶۵۹ مورخ ۱۴۰۱/۷/۲ معاونت برنامه‌ریزی و توسعه منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش با مرکز پژوهش‌های مجلس.

براساس آمارهای دریافتی از وزارت آموزش و پرورش^۲ در سال ۱۴۰۱ تعداد ۶۹۳,۴۳۰ نفر عضو صندوق ذخیره می‌باشد که با احتساب ۹۶۲,۶۰۲ نفر تعداد کل کارکنان وزارت آموزش و پرورش، تعداد ۲۶۹,۱۷۲ نفر عضو صندوق نیستند و چون صندوق ذخیره انحلال نیافته است این افراد نه از مزایای سهم دولت در صندوق ذخیره بهره‌مند می‌شوند و نه از مزایای سهم دولت در حساب پس‌انداز کارکنان دولت. با احتساب سهم واریزی ماهیانه هر نفر ۱۹۰,۰۰۰ تومان می‌توان گفت فرهنگیان غیرعضو در سال ۱۴۰۱ معادل ۶۱۳ میلیارد تومان فرصت بهره‌مندی از سهم دولت را از دست داده‌اند.

۱. مکاتبه شماره ۷۰۰/۱۱۶۶۵۹ مورخ ۱۴۰۱/۷/۲ معاونت برنامه‌ریزی و توسعه منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش با مرکز پژوهش‌های مجلس
۲. همان

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

به دلیل محدودیت ایجاد شده در ماده (۷) قانون تشکیل حساب پس‌انداز کارکنان دولت در خصوص بهره‌مندی کارکنان دولت از مزایای حساب پس‌انداز (مشروط به انحلال ذخیره صندوق ذخیره یا اندوخته توسط دستگاه اجرایی)، هم‌اکنون کارکنانی وجود دارند که به دلیل عدم عضویت در صندوق ذیل دستگاه خود، از مزایای سهم دولت بهره‌مند نمی‌شوند. این عدم بهره‌مندی به دلیل عدم انحلال صندوق ذخیره فرهنگیان همواره از ابتدای تأسیس تاکنون متأسفانه وجود داشته است. با توجه به اراده قانونگذار در برنامه‌های توسعه و قوانین بودجه سنواتی در خصوص تداوم صندوق ذخیره فرهنگیان و به جهت رفع تبعیض علیه کارکنانی که به هیچ‌وجه از مزایای سهم دولت استفاده نمی‌کنند و همچنین اراده قانونگذار در ارتقای وضعیت رفاهی و معیشتی کارکنان به‌ویژه در دوران بازنشستگی پیشنهاد می‌شود که این محدودیت در ماده (۷) برداشته شود و اجازه داده شود که افراد بدون الزام به انحلال صندوق ذخیره یا انباشته توسط دستگاه به اختیار خود عضویت در یکی از حساب‌های ذخیره، اندوخته یا حساب پس‌انداز کارکنان دولت را انتخاب کند. بنابر آنچه گفته شد اصلاح ماده (۷) قانون حساب پس‌انداز کارکنان دولت به نهم ذیل پیشنهاد می‌شود:

طرح پیشنهادی اصلاح ماده (۷) قانون تشکیل حساب پس‌انداز کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۶

ماده واحده - ماده (۷) قانون تشکیل حساب پس‌انداز کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۶ به‌نحو ذیل اصلاح می‌شود:
کارکنان وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی که دارای صندوق پس‌انداز و یا اندوخته یا عنوانی مشابه هستند می‌توانند به اختیار خود عضویت در یکی از صندوق‌های مذکور یا حساب پس‌انداز کارکنان دولت را انتخاب کنند. در صورت جابجایی عضویت کارکنان بین صندوق ذخیره یا حساب پس‌انداز صرفاً برای یک بار، وجوه پس‌انداز آنها به تفکیک سهم دولت، سهم مستخدم و سود حاصل از سرمایه‌گذاری به محل عضویت جدید انتقال می‌یابد.